

Protocol kwetsbare kinderen o.a. ASS, ADHD, DCD

Juni 2014: opgesteld in zorgoverleg
September 2014: bijgesteld in zorgoverleg
Oktober 2014: besproken in MT en team

Inleiding

Kinderen in Nederland leven in een samenleving met veel prikkels. De meeste gezinnen hebben een volle agenda met veel activiteiten. Via computer en TV worden zij blootgesteld aan allerlei indrukken. Op steeds jongere leeftijd worden kinderen uitgedaagd zich te ontwikkelen en mee te praten over te nemen beslissingen. Niet alle kinderen kunnen al deze impulsen goed aan. Soms wordt dit veroorzaakt door een diagnose (ASS, ADHD, DCD), maar net zo goed kan dit komen door bepaalde karaktereigenschappen of gezinsomstandigheden. Ook op school zijn er volop situaties die stress kunnen geven aan deze kwetsbare kinderen. Op de Kon. Julianaschool vinden we rust, structuur en duidelijkheid belangrijk. Voor kwetsbare kinderen is dit extra prettig. We zijn van mening dat een kind beter tot leren komt als de leer-en leefsituatie voor hem of haar overzichtelijk is.

Op schoolniveau hebben we afspraken om rust en structuur te bieden aan alle kinderen:

- bv.
- dagplanning is zichtbaar op het bord
 - we lopen in de rij naar buiten en binnen
 - tijdens het werken is het stil

Ondersteuningsbehoefte

Voor sommige kinderen zijn deze afspraken niet voldoende. In overleg met ouders, ambulante begeleiding, leerkracht en intern begeleider kunnen een aantal specifieke afspraken gemaakt worden. Deze specifieke afspraken vallen onder de ondersteunings- en onderwijsbehoefte van de leerling. Ze worden vastgelegd door de leerkracht in het leerlingoverzicht. Ze worden ook gecommuniceerd naar alle andere leerkrachten, zodat iedereen binnen de school op de hoogte is van de ondersteuningsbehoeften van dit kind.

Begeleidingsplan

Indien nodig maken we voor kinderen een individueel begeleidingsplan waarin deze afspraken staan. Hieronder enkele documenten met specifieke tips en aanpassingsmogelijkheden waaruit we putten voor het begeleidingsplan.

ASS Autisme Spectrum Stoornis

- ❖ Ondersteuning in de communicatie
 - Lok communicatie uit, zodat de leerling na moet vragen en gaat denken
 - Zorg voor de juiste betekenisverlening, stem af op het niveau van de leerling
 - Noem de leerling bij de naam, voor je instructie geeft
 - Controleer of de instructie is begrepen door deze terug te vragen
 - Stimuleer aankijken(voor zover dit binnen het vermogen van de leerling ligt, zoek anders naar een alternatief)
 - Gebruik korte zinnen
 - Stel concrete vragen
 - Ondersteun beurtgedrag(met b.v. een voorwerp dat het kind in de hand heeft als het mag praten)
 - Help bij het beginnen en afsluiten van een gesprek
 - Geef het kind voor- en nadentijd
 - Begrens discussies
 - Begrens monologen
 - Oefen het begrijpen en uiten van non- verbaal gedrag
- ❖ Ondersteuning vanuit jouw klassenmanagement
 - Creëer een omgeving waarin de leerling zich kan ontwikkelen
 - Wees voorspelbaar (doe wat je zegt)
 - Zorg voor geordende materialen (ook in de laatjes van de leerling)
 - Begeleid vrije situaties
 - Zorg voor vaste plaatsen voor leerlingen en materialen
 - Zorg voor een dagschema/ lesrooster
 - Kondig veranderingen op tijd aan en ondersteun dit zo nodig visueel, doe dit persoonsgericht
 - Oefen met het doorbreken van routines (aankondiging, begeleiding helpt)
 - Wissel in- en ontspanning af
 - Bied prikkelreductie aan bij sensorische overgevoeligheid (rustige wanden, herriestoppers, koptelefoon, ed.)
 - Zorg voor time-out-ruimte of – plaats waar het kind ook preventief zelf naar toe kan gaan
 - Verduidelijk en visualiseer opdrachten
 - Geef een stappenplan voor complexere opdrachten (picto's indien nodig)
 - Stimuleer de zelfstandigheid door de leerling zelf met de aangeboden structuur te laten werken
 - Bouw structuur en visuele ondersteuning geleidelijk af zodra het kan
- ❖ Didactische tips
 - Leer specifieke vaardigheden aan
 - Stel haalbare doelen
 - Breng samenhang aan in de lesstof
 - Laar de leerling succes ervaringen opdoen
 - Ga uit van concreet denken
 - Maak expliciet wat impliciet bedoeld is
 - Geef de kern van een tekst aan
 - Ondersteun en oefen het bepalen van hoofd- en bijzaken
 - Biedt regelmatig gelegenheid om *luisteren, een hulpvraag stellen, een praatje houden, kritiek geven en kritiek uiten, nee zeggen en gevoelens uiten* te oefenen
 - Stimuleer eigen werk controleren/ evalueren
 - Ondersteun het plannen, huiswerk opschrijven en teruglezen en huiswerk maken.

- ❖ Buiten de klas
 - Voorbereiden op activiteiten die groep overstijgend zijn.
 - Kind gaat niet met de grote groep mee naar de activiteiten ruimte, maar apart met een begeleider als het rustiger is. Neemt wel plaats bij de groep (of wordt gekoppeld aan een medeleerling)
 - In de pauze wordt het kind door de groepsleerkracht naar buiten begeleid en wordt in contact gebracht met de pleinwacht
 - Bij een lange pauze wordt in overleg bepaald of een rustige plek voor het kind prettig is
- ❖ Leerkrachten met een kind met ASS lezen het boek Autisme op school

ADHD

Aanpassingen in de klas voor kinderen met diagnose ODD/ADHD

Algemeen

Allereerst is het belangrijk het kind te *accepteren* zoals het is. Acceptatie is in dit geval een soort symptoom tolerantie. Dit houdt in dat op zekere hoogte begrip opgebracht moet worden voor en ruimte gegeven moet worden aan, gedragingen die samenhangen met ADHD, ook al wekken deze gedragingen soms ergernis op.

Probeer daarnaast de *wereld te zien door de ogen van het kind*. Om, als een soort tweede natuur, te leren hoe het kind reageert op de omgeving en omgekeerd. De invloed van het eigen gedrag als begeleider speelt voortdurend mee.

Waar je verder steeds op bedacht moet zijn is het onderscheid tussen onwil of onvermogen. *Onvermogen* in bepaald gedrag ontstaat als een kind niet de vaardigheid heeft om op een goed manier te reageren.

Onwil betekent dat het kind er voor kiest zich zodanig te gedragen. Hij/zij weet de consequenties. Bij onvermogen is hulp nodig, bij onwil past een bestraffing.

Als je tussen onwil en onvermogen onderscheid weet te maken, vergroot dat bij het kind de mogelijkheid ook complimentjes te ontvangen. Bovendien verklein je de neiging om uit hopeloosheid dan maar opstandig te worden.

Indien een kind *ongewenst gedrag* vertoont is het belangrijk eerst aan te geven wat het goed heeft gedaan vervolgens maak je een inleidende opmerking waaruit de leerling kan opmaken dat er negatieve feedback zal komen: "Maar ik denk dat je het anders zou kunnen aanpakken". Geef vervolgens nauwkeurig aan wat je niet goed vindt en geef nauwkeurig aan wat wel goed zou zijn in deze situatie. Controleer ook of het kind begrepen heeft wat je bedoelt: "Kun je herhalen wat ik zei?"

Belangrijk in de begeleiding is ook het *voorkomen* van nieuwe faalervaringen. Stel vast wat het kind wel zelf kan en neem dit als startpunt. Deel vervolgens datgene wat geleerd/gedaan moet worden in deelstappen op.

Geef duidelijk positieve instructie en doe het voor (rollenspel), doe het vervolgens samen waarbij het kind succeservaringen op doet en beloon het gewenste gedrag.

Wat kun je doen bij een zwakke aandachtsregulatie?

- Geef het kind een plek in de groep/locatie, waar de minste afleidende prikkels zijn in zijn/haar blikveld, gebruik van koptelefoon kan ook raadzaam zijn.
- Zoek geregeld oogcontact met de leerling.
- Deel opdrachten op in deeltaken.

- Geef na ieder voltooid deeltaakje een compliment.
- Stel korte-termijn doelen die tevens bereikbaar zijn voor het kind.
- Geef het kind extra tijd om iets af te maken.
- Geef 1 opdracht tegelijk.
- Leer een kind zichzelf te instrueren tijdens het werk/spel, gebruik hiervoor bv. structuurkaarten, stickers.
- Geef duidelijk, concrete en korte instructies.
- Vraag het kind om de instructie te herhalen, om te controleren of alles goed is overgekomen.

Wat te doen bij hoge mate van impulsiviteit?

- Bereid het kind voor op vrije situaties door vooraf afspraken te maken over gewenst gedrag.
- Zeg niet alleen wat niet mag maar vooral hoe het moet.
- Wees altijd direct met afwijzing of beloning van gedrag.
- Vergeet niet complimentjes te maken als het goed gaat.
- Maak goed afspraken over de manier waarop het kind aandacht mag vragen .
- Spreek duidelijk af welk gedrag gewenst is en wanneer en help het kind de betreffende situatie te herkennen.

Wat te doen bij motorische onrust?

- Pas regelmatig even motorische-bewegingsaspecten in tijdens de activiteiten.
- Geef regelmatig een korte pauze tussen opdrachten waarin motorische activiteit is toegestaan.
- Spreek af wanneer motorische onrust niet gewenst is en wijs het kind op deze afspraak.
- Geef wat extra taakjes waarbij gelopen mag worden.

Wat te doen bij lage motivatie?

- Geef regelmatig positieve aanmoedigingen.
- Zoek naar gedrag waarvoor je een compliment kunt geven.
- Stel duidelijke, concrete eisen aan de werkhouding.
- Probeer niet boos te worden maar leg geregeld uit welk gedrag u graag wilt zien.
- Vat af en toe nog even samen wat je verwacht van het kind (ook tussentijds).
- Zoek contact met het kind en geef non-verbaal complimenten (schouderklopje, knipoog).
- Let op of het kind gefrustreerd of vermoeid raakt (preventie).
- Verwoord de emoties van het kind (agressie, angst, verdriet) en geef daarmee erkenning en begrip.
- Vertel het kind hoe het kan aangeven dat het zich boos of gefrustreerd voelt.

Wat te doen bij moeite met zelfstandig werken?

- Geef veel structuur.
- Ondersteun het kind bij het plannen.
- Werk bij voorkeur met een schema'/agenda.
- Geef het kind voldoende tijd om het werk netjes te kunnen verzorgen.
- Geef geen complexe opdrachten.
- Geef complimenten als een opdracht goed is uitgevoerd.
- Zoek compensatie voor bv, zwakke motoriek door te werken met de computer.

Wat te doen bij moeite met sociaal functioneren?

- Leg het kind uit wat er is misgegaan bij een ruzie, zodat het kan leren van die ervaring. Het is vaak te moeilijk voor een leerling om zelfstandig te ordenen wat er gebeurde.
- Leg het kind uit wat anderen van hem/haar verwachten.
- Geef complimenten voor geslaagde sociale interactie.
- Spreek regelmatig voor de pauze af met wie het kind gaat spelen.

- Structureer vrije situaties voor het kind.

Specifiek voor x

Positief benaderen

voor x is het heel erg belangrijk dat hij positief benaderd wordt. Complimenten en bij de groep horen zijn heel belangrijk voor hem. Elke dag aan het eind even aan x te koppelen wat vandaag fijn aan hem was dat hij goed gedaan heeft kan hem helpen om school met een positief gevoel af te sluiten.

x heeft meer complimenten nodig dan andere kinderen, iets wat voor andere kinderen makkelijk is kan voor x al heel moeilijk zijn. Compliment over de kleinste dingen moeten tegen hem gezegd worden. Als iets niet lukt is het belangrijk om te benadrukken dat hij het wel wil maar dat het even niet lukt.

x extra taakjes of klusjes voor je laten doen vergroot zijn zelfvertrouwen en het gevoel dat hij bij de groep hoort.

Conflict situaties

In conflictsituaties is het voor x belangrijk dat het conflict op een rustig moment wordt na besproken. x eerst laten afkoelen en dan nabespreken op een afgesproken moment kan hem helpen. Hierin is belangrijk dat zijn kant van het verhaal gehoord wordt en dat er iets mee gedaan wordt. x voelt zich snel aangevallen, en zal daar dan ook snel op reageren. Belangrijk is dat er iets gedaan wordt met de persoon door wie hij zich aangevallen voelt: uitleg over wat diegene precies bedoelde is belangrijk. Indien er gestraft wordt is het belangrijk dat x ook ziet wat de straf van andere partijen is en wat precies de reden is van zijn straf.

Ontladen

na een korte periode van concentratie is het belangrijk dat x zich even kan bewegen. Hij heeft dit nodig om zich motorisch te ontladen.

Daarnaast heeft x ontlading van onrustige situaties nodig zoals bijvoorbeeld het speelkwartier en het op school komen. Hem even de mogelijkheid geven om ergens zijn onrust kwijt kunnen en zijn verhaal kan hem helpen om de rest van de dag goed door te komen.

Communicatie met ouders

x is niet een jongen die makkelijk vertelt wat er op een dag zoal gebeurd is. Het is voor ouders wel belangrijk om te weten wat er gebeurd is, dat mocht het nodig zijn of nog x erg boos over zijn zij hem extra uitleg kunnen geven en hem hierin kunnen begeleiden. Het is dus heel belangrijk om aan ouders de situaties door te geven en welke consequenties dat voor x heeft gehad of horen op hem gereageerd is. Het gaat niet zozeer om het gedrag van x maar meer om de situatie die daar aanleiding toe heeft gegeven, en de consequentie die dit voor x had.

Toevoeging :

Overleg met ouders om het probleem van het kind te mogen uitleggen aan de andere kinderen (indien mogelijk kunnen ouders dit ook zelf doen, al dan niet met hun kind. Zo weet het kind ook dat anderen op de hoogte zijn.). Hierdoor krijgen andere kinderen inzicht en begrip voor de situatie en kun je hen ook aanspreken op eventueel provocerend gedrag naar het bewuste kind.

DCD(Development Coordination Disorder)

DCD is een coördinatiestoornis. Bij DCD heeft een persoon problemen met de coördinatie. Het is dan moeilijk om bewegingen op de juiste wijze uit te voeren die gezamenlijk en in een bepaalde volgorde moeten gebeuren. Automatiseren van bewegingen is maar beperkt mogelijk. Een persoon met DCD

heeft op meerdere gebieden problemen met de coördinatie van het bewegen, het zien van de beweging en het zich voorbereiden op de gevolgen van de beweging.

Wat een leerling met DCD nodig heeft bestaat uit twee delen:

1. De mogelijkheid en het zelfvertrouwen om de ander te laten weten wat hij/ zij wel of niet kan.
2. Een omgeving die weet wat DCD inhoudt en inspeelt op de beperkingen en mogelijkheden van een leerling met DCD.

Leerkracht leest het boekje De DCD survivalgids.

De leerkracht bespreekt met de leerling, de ouders(eventueel ambulant begeleider) welke aanpassingen nodig zijn.

STICORDI maatregelen die ieder jaar op maat worden bekeken en gemaakt, afgestemd op de ontwikkeling die dat leerjaar gevraagd wordt.

Stimuleren

- o De leerling stimuleren en aanmoedigen m.b.t. de inspanning die de leerling levert.
- o Rekening houden met het verminderde tempo van DCD kinderen(in verwerkings- en afwerkingsmogelijkheden)

Compenseren

- o Aanpassingen in de vorm van hulpmiddelen
 - * Aangepaste pen
 - * Aangepast meubilair(als dit geadviseerd wordt)
 - * Een overzichtelijk kastje waar spullen makkelijk te pakken zijn
 - * Eventueel een andere plek met een boekenrek waar boeken en schriften staan
 - * Mogelijkheid tot regelmatig lopen om spieren te kunnen ontspannen

Remediëren

- o Fysiotherapie
- o Ergotherapie
- o Revalidatietraject

Relativeren

- o Leerling en leerkracht relativeren wat het belang van zaken is, zodat hij/ zij meer aandacht kan besteden aan hoofdzaken.

Dispenseren

- o Vrijstelling van oefeningen die te veel inspanning vragen:
 - * Mondeling afnemen van toetsen(schrijven vraagt vaak te veel inspanning)
 - * Werken op de computer
 - * Oefeningen bij gym niet doen (evenwichtsoefeningen)